

UNIVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET
Časopis "EKONOMSKE TEME"
Godina izlaženja XLVI, br. 3, 2008., str. 195-211
Adresa: Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš
Tel: +381 18 528 601 Fax: +381 18 523 268

EVROPSKA UNIJA I ŠANSE SRBIJE ZA INTEGRACIJOM

Mr Miro Sokić*

***Rezime:** U ovom radu su prikazane osnovne karakteristike i perspektive razvoja Evropske unije, kao i ekonomske posledice najnovijih proširenja. Data je i kvalitativna analiza problema participiranja u zajedničkom budžetu EU, koji je oduvek bio predmet spora između zemalja članica. Akcenat je stavljen na strukturu prihoda i rashoda zajedničke kase u Briselu, kao i činjenicu da su upravo najbogatije zemlje, pre svih Holandija i Francuska, nezadovoljne visinom svojih uplata, referendumom odbacile novi Ustav Unije. Nastala institucionalna kriza pokušava da se reši novim, reformskim, Lisabonskim ugovorom. Takođe se ukazuje i na šanse Srbije za jačanjem evropske perspektive, u svetlu jednostranog proglašenja kosovske nezavisnosti, potpisivanja, ali ne i tehničke primene sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom kao i stalnim previranjima vezanim za srpsku političku scenu.*

***Ključne reči:** Evropska unija, zajednički budžet, Lisabonski ugovor, perspektive razvoja, Srbija.*

1. Uvod

U tekstu koji sledi pokušaćemo da prikažemo osnovne karakteristike Evropske unije kao i ekonomske efekte najnovijih proširenja na stare i novopridošle članice. Analiziraće se struktura formiranja zajedničkog budžeta Unije i način raspodele sredstava u kome dominiraju investicije u razvoj poljoprivrede i regionalnu pomoć. Ukazaće se na probleme koji su doveli do odbacivanja Ustava Unije od 2005. godine i potrebu za usaglašavanjem i potpisivanjem novog, reformskog, Lisabonskog ugovora, koji tek treba da pomiri različitosti, institucionalno ojača zajednicu i otvori perspektivu za dalja proširenja. Pokušaćemo da anticipiramo i dalji proces

* Dunav osiguranje a.d.o. Beograd
UDK 339.922(4-672EU:497.11); Stručni rad
Primljeno: 11.09.2008.

razvoja Unije, sa posebnim osvrtom na mesto, ulogu i šanse Srbije za integracijom. Naravno da je evropska ideja u Srbiji doživela ozbiljan udarac jednostranim proglašenjem nezavisnosti Kosova i da u vremenu koje dolazi tek treba da afirmišemo politiku »evrorealizma« kao najracionalnije i najcelishodnije rešenje.

2. Pola veka zajedništva

Evropska Unija (EU) je rezultat procesa saradnje i integracije koja je počela 1957. godine između šest država (Belgija, Nemačka, Francuska, Italija, Luksemburg i Holandija). Posle punih pedeset godina, sa šest talasa pripajanja (1973. Danska, Irska i Velika Britanija, 1981. Grčka, 1986. Španija i Portugalija, 1995. Austrija, Finska i Švedska, 2004. Litvanija, Letonija, Estonija, Poljska, Slovačka, Češka, Mađarska, Slovenija, Malta i Kipar, 2007. Rumunija i Bugarska), EU danas ima 27 zemalja članica nakon svog petog i šestog proširenja, ovog puta prema Centralnoj i Istočnoj Evropi.

Ulaskom Rumunije i Bugarske broj stanovnika u EU je povećan za 30 miliona i sada iznosi skoro pola milijarde ljudi (493 miliona), ali je prosečan evropski BDP porastao za svega jedan odsto. Ovaj podatak govori pre svega u prilog tezi, da je proces integracije naših istočnih suseda posledica političkih odluka i želje Brisela da se kroz paralelno širenje Unije i Nato pakta prema istoku, maksimalno ograniči ponovni povratak Rusije na svetsku scenu, bar kada je ovaj deo Evrope u pitanju.

Unija se danas rasprostire na čitavih 4,4 miliona kvadratnih kilometara i sa bruto društvenim proizvodom od 11 biliona evra (22000 evra po stanovniku) čini trećinu svetskog BDP i zasigurno respektabilan ekonomski i politički činilac u svetu.¹

Najnovijim proširenjem obogaćen je i jezički fond Unije, tako da je sada u institucijama u Briselu u zvaničnoj upotrebi 23 jezika i tri pisma (latinica, ćirilica i grčki alfabet).

Unatoč tvrdnjama evroskeptika da će tzv. "veliki prasak" usporiti i smanjiti entuzijazam članica za daljim razvojem, na osnovu nove studije Evropske komisije u kojoj su analizirane ekonomske posledice pretposlednjeg proširenja i prijema 10 novih zemalja, možemo izvući zaključak da isto predstavlja uspeh kako u ekonomskom, tako i u političkom i bezbedonosnom pogledu.

¹ Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI), (2008), s.16
196

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

Naime, ekonomski rast je u proseku bio brži u novim državama članicama (3,75 odsto godišnje) nego u starim (2,5 odsto). Dok je prihod u novim članicama 1997. godine bio na nivou od 40 odsto proseka Evropske unije, 2006. godine je porastao za 60 odsto.

Tržište rada je kod novih članica takođe pokazalo znake stabilizacije, a integracija u sistem koordinacije ekonomske politike i budžetske kontrole u Evropskoj uniji osnažila je disciplinu u ekonomskim politikama novih članica, što je smanjilo inflaciju, kamatne stope, budžetski deficit i rezultiralo makroekonomskom stabilnošću.

Trgovina između “starih – EU-15” i “novih članica - EU-12” se takođe znatno intezivirala, od 56 odsto od ukupne trgovine u 1993 godini, do 65 odsto krajem 2007. godine. Trgovinski suficit EU-15 je i dalje izražen, a ove zemlje su i najveći investitori u novopridošle članice.

Nemačka je na čelu i naročito je prisutna u Češkoj, Mađarskoj, Poljskoj i Slovačkoj, dok su nordijske zemlje glavni investitori u baltičkim zemljama.

Austrija je, na primer, sada drugi po veličini strani investitor u Sloveniji, Rumuniji i Bugarskoj, i treći u Mađarskoj, Slovačkoj i Češkoj. Podaci Eurostata (statistička agencija EU) pokazuje da su kompanije iz EU u 2006. godini uložile 16,8 milijardi evra u deset novih članica, što je značajan porast u odnosu na sedam milijardi koliko je uloženo u 2003. godini. Sa druge strane, prihod EU-15 od EU-10 (u što uglavnom spada neto prihod od investicija ili povraćaj od investicija) u 2006. godini porastao je na 8,5 milijardi evra, u odnosu na 5,3 milijardi evra u 2003. i 2,5 milijarde evra u 2002. godini.

Kumulativno, procenjuje se da će proširenje EU povećati bruto društveni proizvod EU-15 za 0,7 odsto u toku sledeće decenije. Većina stranih investicija (oko 55 odsto) ide u sektor usluga, dok se 37 odsto ulaže u proizvodnju.

Ipak, možda i najveći uspeh proširenja EU jeste činjenica da se nisu ostvarila strahovanja da će primanje dvanaest novih zemalja u EU, kao i sloboda data njihovim građanima da dođu i rade u EU dovesti do “velikog egzodusa” sa istoka. Ovo važi i za zemlje kao što su Britanija, Švedska i Irska, koje su svoja tržišta rada potpuno otvorile od 1. maja 2004. godine, ali i za one države članice koje su odabrale da koriste “tranzicione periode”, pri čemu će tržište rada biti otvoreno i dostupno za istočnoevropljane uz posebne radne dozvole kroz period od najviše sedam godina od dana proširenja, u zavisnosti od izbora države članice.

Takođe, nije se obistinilo ni scenario jeftinog uvoza sa istoka bez presedana, ni onaj o masovnim migracijama, niti onaj o zdravstvenim strahovima od hrane sa kvalitetom ispod standarda.

Nijedna od tri zaštitne klauzule - za ekonomske poremećaje, unutrašnje tržište i unutrašnje poslove nije upotrebljena. Time se ponavlja model iz prethodnih proširenja, naročito u vreme pristupanja Španije i Portugala 1986. godine, kada su zaštitne klauzule o velikim ekonomskim uvozima i imigraciji ugrađene u ugovore, kao odgovor na zabrinutost javnosti, ali nikada nisu upotrebljene.

3. Učešće u budžetu Unije

Problem participiranja (uplate u budžet i dobijanje pomoći od istog) u zajedničkom budžetu EU je oduvek bio predmet spora između zemalja članica, a od 01.05.2004. –te godine je još više potenciran. Naime, svaka država tvrdi da daje previše, a prima premalo. Ovakve tvrdnje su bile i najvažniji razlog zbog kojeg se većina Holandana u junu 2005. godine suprostavilo usvajanju zajedničkog Ustava EU. Holandija je jedna od najvećih davalaca neto sredstava u budžet od svih članica.²

Manje razvijeni se žale da im se daje nedovoljno para kojima bi smanjili jaz u odnosu na ekonomski uspešnije, ili bar – kao Španija – žele da zadrže dosadašnje visoke iznose, odnosno privilegije iz budžeta.

Drugima smeta što se ogroman deo budžeta troši na subvencionisanje poljoprivredne proizvodnje od čega najviše koristi ima Francuska, a ova država opet predvodi rat većine članica protiv tzv. rabata od nekoliko milijardi evra koje Velika Britanija povlači svake godine iz budžeta, na osnovu povlastica odobrenih još pre dvadesetšest godina na insistiranje tadašnjeg premijera Margaret Tačer.

Budžet EU za 2006.-tu godinu je iznosio 119,3 milijarde evra, a formiran je iz četiri izvora. Skoro tri četvrtine sredstava dolazi direktno iz zemalja članica koje su u obavezi da izdvajaju 1% bruto nacionalnog prihoda za potrebe Unije. Jedan deo poreza na dodatu vrednost, stečenog u zemljama EU koristi se takođe kao izvor budžeta i čini 14,1% ukupnih budžetskih prihoda. Dva ostala izvora su porezi na uvoz poljoprivrednih proizvoda (1,3% ukupnih prihoda) i carine na uvoz ostalih vrsta proizvoda (10,4%).

² Evropski forum, 2006., s.18

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

Da bi se obezbedilo više novca i odgovorilo velikim potrebama siromašnih pridošlica sa istoka, Evropska komisija je predlagala da se procenat do kraja narednog budžetskog perioda (tj. do 2013.) poveća u proseku na 1,14%, tako da u 2013. godini dostigne iznos od 143,1 milijarde evra.

Najveći davaoci (Nemačka, Britanija, Holandija, Francuska, Švedska i Austrija) koji pune preko 75% Briselske kase, snažno se protive ovoj inicijativi što je i potpuno razumljivo. Gro budžeta EU skoro 80%, se troši poslednjih godina na dve stavke: poljoprivredu i razvoj sela (46%) i nerazvijene regione (30%).

Poljoprivredni budžet je u 2006. godini iznosio čitavih 57 milijardi evra iako poljoprivreda upošljava samo 4% radne snage i učestvuje u ukupnom društvenom proizvodu sa skromnih 2%.

Nove članice nisu uspele da se izbore za jednakost u pomoći, a njihovi poljoprivrednici su u 2006. godini imali pravo na samo četvrtinu pomoći koju primaju seljaci iz starih članica. Opravdanje zbog ove diskriminacije nove članice vide pre svega u zaostaloj tehnologiji, mnogo manjoj produktivnosti i efikasnosti, prezaposlenosti tako da bi svako subvencionisanje generisalo još veće gubitke. U perspektivi pomoć će se povećavati, a potpuna jednakost sa starim članicama biće dostignuta najranije 2013. godine.

Regionalna pomoć je druga po redu stavka budžeta EU (30%, odnosno 35 milijardi evra) i namenjena je siromašnim, udaljenim i nedovoljno naseljenim regionima država članica.

Broj takvih se sa poslednjim proširenjima naglo povećao, mada su prisutne i stalne težnje za participiranjem starih članica, pre svega Španije koja je po ovom osnovu u 2006. godini primila čak 32 milijarde evra.

Na stranu pomoć i zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku EU je u 2006. godini potrošila 10 milijardi evra, od čega je veći deo otišao najnovijim članicama: Bugarskoj i Rumuniji ukupno 3,3 milijarde, Turskoj 323 miliona, Hrvatskoj 105 miliona evra, a znatno manji deo je odvojen za potencijalne kandidate gde spada i naša zemlja. Unija je i najveći davalac razvojne i humanitarne pomoći na svetu za šta je izdvojeno 1,5 milijarda evra. Veliki deo sredstava odlazi i kroz Evropski fond za razvoj, koji nije deo budžeta, ali u 2006. godini investirano je u razvoj afričkih, karipskih i pacifičkih država dodatnih četiri milijarde evra.

Na istraživanje i razvoj je potrošena takođe suma od šest milijardi evra, sa ciljem ostvarenja Lisabonskog programa da EU do kraja ove decenije postane najkonkurentnija ekonomska oblast u svetu.

Obrazovanje i kultura učestvuju sa oko 900 miliona evra.³

Administracija Unije koja je zapošljavala 33000 ljudi, od kojih je 22000 radilo za Evropsku komisiju, povećala se prijemom novih članica za 1450 i učestvuje u budžetu sa osam milijardi evra koje se troše na plate, penzije, osiguranje zaposlenih, zgrade i opremu. Kada su u pitanju godišnje kvote koje zemlje uplaćuju i sa druge strane primanja iz budžeta najveći neto davaoc je Nemačka sa minusom od 8,6 milijarde evra, dok je Španija u plusu 8,5 milijardi evra, što se i vidi iz tabele:

Tabela br. 1. Budžet EU za 2006. u milijardama evra

<i>Neto davaoci</i>	<i>Neto primaoci</i>
1. Nemačka ----- 8,6	---- 0,7 Belgija
2. V. Britanija -----3,8	----- 0,9 Luksem.
3. Holandija ----- 2,9	----- 1,6 Irska
4. Francuska -----1,7	----- 3,3 Grčka
5. Italija ----- 1,1	----- 3,5 Portugal
6. Švedska --- 1,0	----- 8,5 Španija
7. Austrija -- 0,4	
8. Danska - 0,3	

Izvor: Evropski forum, jul 2007., str. 11

Računica novih članica je takođe u plusu od nekih 3,5 milijarde evra, ali primer Španije je gotovo nemoguće dostići.

4. Lisabonski ugovor

Nepostojanje opšteg konsenzusa za prihvatanjem Ustava EU iz 2005. godine je nametnuo potrebu novog institucionalnog rešenja unutar Unije, koje će pomiriti sukobljene interese i napraviti kvalitativan iskorak ka zajedničkom imenitelju svih zemalja zajednice evropskih naroda-tržišno integrisana, ekonomski jaka i politički ujedinjena Unija. Nakon opsežnih priprema i ispitivanja javnog mnjenja, pre svega u starim članicama, 19. oktobra 2007. godine na samitu u glavnom gradu Portugalije potpisan je Lisabonski ugovor.⁴

³ BeCEI, (2007.), s. 15

⁴ www.consilium.europe.eu/cms3_fo/showPage.

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

Isti u najvećoj meri predstavlja pročišćenu “verziju” odbačenog Ustava EU, uz bitne korekcije. Novi dokument će ove godine ići na ratifikaciju u svih 27 država članica, bez sazivanja referendum, sa ciljem da njegova primena i praktično započne uoči junskih izbora za Evropski parlament 2009. godine.

Postavlja se naravno i pitanje šta suštinski donosi novi reformski ili popularno nazvan Lisabonski ugovor i kakve su šanse za daljim proširenjima?

- 1) Unija dobija svog predsednika koga će birati premijeri i predsednici država članica na period od 30 meseci.
- 2) Unija takođe dobija i svog “ministra spoljnih poslova” koji će biti zadužen i za poslove bezbednosti tj. visokog predstavnika za spoljnu i bezbednosnu politiku.
- 3) Smanjuje se broj evropskih komesara sa 27 na 15, tako da od 2014. godine više neće svaka država članica imati svog predstavnika u Evropskoj komisiji – jedna trećina će uvek morati da čeka svoj red, a ostale će ga imati na po pet godina.
- 4) Smanjuje se i broj poslanika u Evropskom parlamentu na ukupno 751.
- 5) Među najvažnijim izmenama su i veće nadležnosti za nacionalne parlamente (koji stiču pravo da zaustave nacrt nekog zakona, ulažući takozvani “narandžasti karton” kao prigovor), za Evropsku komisiju, Evropski parlament i Evropski sud pravde.
- 6) Evropska unija dobija status pravnog lica.
- 7) Uvodi se i pravilo dvostruke većine za glasanje u Savetu ministara: odluka se može doneti samo ukoliko se za nju izjasni 55 odsto predstavnika zemalja članica, koji istovremeno predstavljaju 66 odsto ukupnog stanovništva EU. Na intervenciju Poljske, novi sistem glasanja će se primenjivati tek od 2014. godine, sa prelaznim periodom do 2017. godine, a u dokument je uvršćen i takozvani kompromis iz Janjine, koji zemljama EU omogućava da, pod određenim uslovima i na određeno vreme zamrznu odluke EU.
- 8) Uvodi se “izlazna klauzula” koja omogućava članicama EU da istupe iz ove organizacije.

Opšti zaključak koji se nameće nakon sagledavanja najvažnijih prerogativa novog reformskog ugovora afirmiše spremnost Brisela da odustane od zajedničkih simbola u vidu zastave i himne, zajedničkih zakona, ali i da se sačuva “kritična masa” koja će Uniju definisati kao pravno lice i dati joj veća ovlašćenja u budućim pregovorima.

Takođe veoma značajna odrednica novog ugovora je i fokusiranje u narednom periodu na borbu protiv klimatskih promena i puna energetska solidarnost među zemljama članicama.⁵

Kada su u pitanju potencijalni kandidati za članstvo u Uniji, novim dokumentom prevaziđena je institucionalna kriza koja traje od proleća 2005. godine, kao posledica francuskog i holandskog odbijanja ustava na referendumu. Dalja otvorenost Unije za proširenjem unatoč brojnim problemima sa kojima se susreće pre svega u regionu zapadnog Balkana nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, ipak je valoralizovana kroz dobijanje statusa kandidata za članstvo Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, ali i potpisivanjem sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Crnom Gorom.

5. Mogući scenariji razvoja EU

Uprkos pozitivnim efektima najnovijih proširenja Evropske Unije, postavlja se pitanje da li je “evropska ideja” nadrasla samu sebe u novom svetskom okruženju i u izmenjenim unutrašnjim odnosima velike, raznolike zajednice od 27 zemalja članica. Francuzi su krajem maja, a Holandani početkom juna 2005. godine, na referendumima na koje je izašao neočekivano velik broj građana, jasno stavili do znanja sopstvenim političarima, Briselu, ali i kandidatima, odnosno pretendentima na članstvo u EU, da su nezadovoljni ovakvom Unijom i obećanjem da će najavljena ustavna reorganizacija osigurati bolji život.

Upravo nakon poslednjeg i preposlednjeg proširenja i uključivanja deset bivših komunističkih država Centralne i Istočne Evrope, žitelji stare “petnaestorke” počeli su njih da krive za sve ekonomske i socijalne probleme koji su se u međuvremenu pojavili, i istovremeno da pokazuju sve veći otpor prema daljem širenju Unije, naročito planiranom prijemu Turske koje se očekuje 2015. godine. Za rezultate primene novog Lisabonskog ugovora još uvek je rano, a centralno pitanje jeste naravno da li Unija ima kapaciteta za novim proširenjima i kakvi su izgledi da se ona i realizuju.

U sledećoj tabeli dat je prikaz i raspoloženje građana starih i novih članica za daljim proširenjem.

⁵ www.cer.org.uk.

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

Tabela br. 2. Raspoloženje EU za prijem novih članica (istraživanje iz 2006. godine)

	Zemlje koje nisu u EU	EU-15 (stare članice) ZA %	EU-10 (nove članice) ZA %	EU-25 (prosek)
1.	Švajcarska	76	87	78
2.	Norveška	77	85	78
3.	Island	69	76	70
4.	Hrvatska	48	72	52
5.	Rumunija (prijem jan. 2007)	46	70	45
6.	Bugarska (prijem jan. 2007)	43	58	50
7.	Ukrajina	41	66	45
8.	Makedonija	40	57	43
9.	BIH	39	56	42
10.	Srbija i Crna Gora	38	54	40
11.	Albanija	33	47	36
12.	Turska	32	48	35

Izvor: Evrobarometar, str. 4

Svesni opasnosti da proces proširenja u perspektivi može da bude zaustavljen, petnaestak strateških naučno-istraživačkih instituta i nevladinih organizacija iz Beograda, Sarajeva, Tirane, Zagreba, Skopja i Istanbula uputili su liderima EU zajednički apel balkanskih državnika da sudbina Ustava EU, ne bi smela da utiče na nastavak procesa proširenja. Usporavanje i zaustavljanje ovog procesa, ne samo da bi afirmisao nemoć Brisela da ispuni obećanje širenja mira i demokratije i izgradnje socijalno tržišne privrede, već bi na drugoj strani doveo u pitanje i uspešan završetak procesa tranzicije i opredeljenost ka ubrzanom privrednom razvoju i sustizanju razvijenih zemalja.

Analizirajući sve prethodno, istraživačka jedinica londonskog "Economista" je nakon odbijanja ugovora o Ustavu EU (kako se, u stvari, zvanično naziva dokument koji su šefovi 25 država članica Unije potpisali u Rimu oktobra 2004. godine) i potpisivanja Lisabonskog ugovora u oktobru 2007. godine, definisala pet mogućih scenarija⁶ daljeg razvoja, odnosno puteva kojim bi EU mogla da krene sa ove velike raskrsnice na kojoj se sada nalazi:

1) Prvi (koji je i najrealniji, sa mogućnošću ostvarenja od 40%) jeste "status kvo". Nastavlja se bitka između "federalista" i "antifederalista" unutar Unije, ali ni jedni ni drugi ne odnose prevagu. Nisu prihvaćene nove inicijative za promenu institucija, ali se postojeći evropski ugovori poštuju. Najveći deo ekonomske i socijalne politike se vodi na nivou država članica,

⁶ Economist, London, 2007, s.27

a proces proširenja se nastavlja praćen povremenim krizama, pogotovo kada se ima u vidu prijem Turske koji se očekuje ne pre 2020. godine.

2) Po drugom, manje verovatnom scenariju (20%) dolazi do rastakanja jedinstvenih evropskih institucija: većina nadležnosti se vraća nacionalnim državama, osim onih kojim se reguliše zajedničko tržište. Zajednička poljoprivredna politika više ne postoji, a zajednički troškovi ograničeni su na skromnih 0,5% proseka BDP-a Unije. Opstala je labava koordinacija u spoljnoj politici i zaštiti životne sredine i saradnja država članica koje se zalažu u Svetskoj trgovinskoj organizaciji za dalju liberalizaciju tržišta. Širenje EU je relativno glatko nastavljeno; Turska, Zapadni Balkan i Ukrajina postaju članice do 2020. godine, a u toku su pregovori sa Moldavijom i Belorusijom.

3) “Raspad Evrope” (15% verovatnoće) jeste scenario po kojem se u Uniji napušta načelo spremnosti na kompromis između članica zarad širih interesa. Agresivna odbrana uskih nacionalnih interesa potkopava svaku nadu u obnavljanje delova Evropskog ustava, dogovor o budžetu, kao i dalju tržišnu liberalizaciju. Institucije jedinstvenog tržišta ne funkcionišu, ekonomska slika postaje sve gora što još više podstiče dezintegrativni proces. Prijem Hrvatske i Makedonije je do daljnjeg odložen, a dalje proširenje zaustavljeno. Zemlje koje su najviše doprinosile budžetu zadržavaju uplate, što destimuliše regionalnu politiku razvoja. U evrozoni opada fiskalna disciplina i raste pritisak pojedinih članica za napuštanje ovog dogovora. Potpuni kolaps ili raspad Unije nije verovatan, ali ni nemoguć.

4) Povratak okosnici EU (15% verovatnoće) rezultat je želje grupe država da očuvaju “socijalnu Evropu”, tako što će iskoristiti postojeće ugovore da ojačaju jezgro Unije, primene protekcionističku politiku koja kažnjava korporativni protekcionizam i uspostavlja nove minimalne nadnice. Pritisak na fiskalnu harmonizaciju vodi regulaciji poreskih stopa. Prelazni periodi do uspostavljanja slobodnog kretanja radne snage (za nove članice) produženi su, a uslovi pooštreni. U ovoj varijanti, za 15 godina od sada sve zapadnobalkanske zemlje, Turska pa i Ukrajina naći će se pod okriljem EU.

5) Najmanje verovatan scenario (10%) jeste onaj po kojem oživljava “evropska ideja”. Posle razdoblja neizvesnosti, ubeđivanja i neodlučnosti, EU nalazi novi put da nastavi i produbi proces integracije, zasnovan manje na institucionalnim promenama, a više na efikasnijim politikama. To uključuje minimalne standarde socijalne zaštite, veću saradnju protiv izbegavanja oporezivanja, kao i sporazum o najnižim poreskim stopama. Kroz zajedničku poljoprivrednu politiku nastavlja se podrška farmerima, koja postaje sve skromnija, zarad većeg investiranja u istraživanje i razvoj.

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

Unija dobija i zajedničku diplomatsku službu, a zaključno sa 2020 godinom sve zemlje Zapadnog Balkana postaju punopravne članice, dok pregovori sa Turskom i Ukrajinom intezivno napreduju.

Ovakav razvoj situacije teško je ostvarljiv, jer se od sadašnjih članica zahtevaju velike žrtve radi zajedničke dobrobiti, na šta one, imajući u vidu sudbinu evropskog ustava, nisu spremne.

Odgovor na pitanje koji je od navedenih scenarija najrealniji i kakva je zapravo budućnost evropske zajednice naroda, možda najbolje oslikava sudbina zajedničkog budžeta EU. Naime, lideri dvadesetpetorice su posle višemesečnog natezanja i odlaganja, te maratonskih iscrpnih pregovora konačno 17.12.2005. godine usvojili zajednički budžet, uprkos brojnim negodovanjima pojedinih članica.

Poljski premijer Kažimir Marčinkievič euforično je potvrdio da će njegova zemlja dobiti značajna sredstva u periodu između 2007. i 2013. godine, kako bi se po ekonomskoj snazi što pre približila razvijenijim članicama Unije.

Ključni ustupak je napravio tadašnji britanski premijer Toni Bler odričući se povraćaja dela novca koji Britanija uplaćuje u zajedničku kasu, a u korist pomoći najnerazvijenijim. Sa druge strane, Francuska je pristala da se udovolji višegodišnjim zahtevima Britanske administracije i da se počev od ove godine krene sa reformom režima poljoprivrednih subvencija, koje gutaju najveći deo budžeta Unije, a od kojih su do sada najviše koristi imali upravo Francuzi. Sve ovo ukazuje na staru praksu vodećih zemalja Unije da pre svega žele maksimalnu zaštitu vlastitih interesa, ali da su isto tako spremne na nužne kompromise, u cilju formiranja ekonomski snažne, politički ujedinjene i tržišno integrisane Evropske unije.

Samo takva Unija, moći će ravnopravno da pregovara sa vodećom zemljom sveta SAD, ali i da bude brana sve većoj dominaciji kineskog džina u svetu i ponovnoj želji Rusije (koja se polako, ali sigurno velikim koracima vraća na svetsku scenu pre svega kao nezaobilazni energetska faktor) za uspostavljanjem interesnih sfera u istočnoj Evropi i regionu Zapadnog Balkana.

Pojava globalnog terorizma, kao najveće pretnje miru 21 veka, takođe nameće potrebu formiranja kolektivnog sistema bezbednosti, čiji institucionalni okvir predstavlja EU, a sve novopridošle članice uglavnom postaju i članice NATO pakta.

Ova činjenica u najvećoj meri i opravdava prijem ekonomski i privredno nedovoljno razvijene Bugarske i Rumunije u januaru 2007. godine.

Na kraju, možemo da zaključimo da unatoč brojnim poteškoćama i problemima sa kojima se Unija suočava i kojih će u budućnosti sa daljim proširenjima biti još više, ideja zajedničkog evropskog projekta promovisana kroz reformski Lisabonski ugovor opstaje, ima perspektivu i u godinama i decenijama koje dolaze, tek treba da u potpunosti afirmiše vrednosti za koje se Unija zalaže od svog osnivanja; mir, sloboda, jednakost, razvoj demokratije, vladavina prava i bolji život svih njenih građana.

6. Šanse Srbije za integracijom

Proglašenjem nezavisnošću Kosova od 17. februara ove godine, ideja evropske Srbije doživela je ozbiljan udarac.

Nekad najveći problem u vidu pune saradnje sa Haškim tribunalom, kao preduslov jačanja evropske perspektive Srbije kroz potpisivanje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i dobijanja statusa kandidata za članstvo u EU, sada se čini tako minoran i savladiv. Priznanjem tzv. Kosovske države pogaženi su osnovni postulati na kojima počiva međunarodno pravo, a pre svega povelja Ujedinjenih nacija, rezolucija 1244 Saveta bezbednosti UN, ugovori EU, sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, helsinški završni akt i naravno Ustav Srbije.

Ukoliko su zemlje koje su dale zeleno svetlo Prištini za samoproглаšenje državnosti htele da izazovu pravu agoniju i u potpunosti zakompliciraju stvari kako u ekonomskom, političkom tako i bezbedonosnom pogledu u ovom delu Zapadnog Balkana, mora se priznati da su u potpunosti uspele.

Bez obzira što je ovaj čin najvećim delom instruiran od strane SAD, EU je pokazala nemoć i nespremnost da rešenje Kosovskog problema traži demokratskim sredstvima u interesu obe strane, uz poštovanje srpske državnosti i albanske etničke dominacije. Naravno da je kompromisno rešenje bilo moguće, ali u ovom trenutku čini se da povratka na staro više nema.

Voleo bih da me događaji u budućnosti demantuju, ali plašim se da ni zvaničnici u Briselu nisu svesni da su upravo dozvolili otvaranje balkanske "Pandorine kutije" i u narednom periodu imajući u vidu "efekat ugledanja" tek će biti aktivirani mnogi separatistički pokreti kako u Evropi, tako i u svetu. (Najnovija kriza u Gruziji i Rusko priznanje nezavisnosti Južne Osetije i Abhazije najbolje govori u prilog navedenoj tezi.)

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

Očigledno je da većinska Srbija nikad neće priznati nezavisnost Kosova, a to ujedno znači i stalne sukobe i tenzije sa zemljama unutar Unije koje su Kosovo priznale.

Upravo sa ovim najuticajnijim članicama Srbija treba da pregovara o početku tehničke primene potpisanog sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU.

Ukoliko navedenom dodamo da je za dobijanje statusa kandidata za članstvo neophodna saglasnost svih zemalja članica i da tu saglasnost Kosovo neće dobiti pre svega od Španije, Kipra, Grčke..., kao i činjenica da će Srbija prešutno biti uslovljena dobijanjem kandidature članstva u EU priznanjem Kosova kao države, na što ni zvanični Beograd sigurno neće pristati, ideja Srbija u EU postaje prava utopija.

Znajući i za najveću NATO bazu u Evropi na Kosovu i njen značaj za SAD i širenje uticaja alijanse ka istoku, kao i sve intezivniju saradnju Srbije sa Rusijom, danas političku i energetska, a sutra možda i vojnu, dolazimo do zaključka da se dve najveće svetske vojne i političke sile, jedna na Kosovu, a druga u Srbiji sudaraju na Ibru, daleko od svojih vlastitih teritorija. Njihovo suštinsko povlačenja sa Balkana teško je predvideti ili bolje reći ono u budućnosti nije ni realno.

Otvora se i pitanje novog "njemačkog sindroma"⁷ na Balkanu, naime jedna nacija je podeljena u dve susedne države i sigurno je da će u narednom periodu od 5-10 godina sjedinjenje ova dva etnička prostora biti primarni cilj albanske političke elite, kako u Prištini, tako i u Tirani.

Naravno da imune na prekrajanje granica najverovatnije neće ostati ni bivše jugoslovenske republike, pre svega zapadna Makedonija sa izrazitim albanskim etničkim sastavom, kao i pojas oko Skadarskog jezera u Crnoj Gori.

Vidimo da je broj problema kao posledica Kosovske nezavisnosti multipliciran, a sve do nedavno evropska budućnost Srbije je bila dosta izvesnija.

Naime, od 2000. do 2006. godine, preko Evropske agencije za rekonstrukciju Srbija je dobila pomoć od 1,27 milijardi dolara za demokratizaciju, pomoć državnoj upravi i izgradnju institucija, kao i za ekonomski i socijalni razvoj.⁸

⁷ Dr Dejan Jović, 2008., s. 4

⁸ Evropski forum, 2008., s. 2

Tabela br. 3. Pomoć regionu zapadnog Balkana (2000-2006.), u milionima evra

1.	Albanija	315,5
2.	Bosna i Hercegovina	502,8
3.	Hrvatska	278,8
4.	Makedonija	298,2
5.	Srbija i Crna Gora	2559,8
6.	Privremena civilna uprava	205,5
7.	Regionalni projekti	229,6
8.	Ostalo	345,8
9.	Makrofinansijska pomoć	404,0
10.	Ukupno	5130,2
11.	Hrvatska, pretpristupna pomoć 2005-06	245
12.	UKUPNO	5385

Izvor: BeCEi, 2008., s. 2

Takođe su i značajna sredstva od strane EU shodno usvojenom budžetu za obračunski period 2007-2013. namenjena pretpristupnim fondovima i zemljama zapadnog Balkana, gde opet prednjači Srbija.

Tabela br. 4. Pretpristupna (IPA) pomoć državama zapadnog Balkana, (2007-2011.) u mil. evra

1	Država	2007	2008	2009	2010	2011
2	Albanija	61,0	70,7	81,2	93,2	95
3	BIH	62,1	74,8	89,1	106	108,1
4	Hrvatska	141,2	146	151,2	154,2	157,2
5	Srbija	189,7	190,9	194,8	198,7	202,7
6	Kosovo	68,3	124,7	66,1	67,3	68,7
7	Crna Gora	31,4	32,6	33,3	34	34,7
8	Makedonija	58,5	70,2	81,8	92,3	98,7
9	UKUPNO	612,2	709,9	697,5	745,7	765,1

Izvor: BeCEi, 2008., s. 2

Koliko je značajno i formalno članstvo u Uniji možda najbolje oslikava podatak da je za Bugarsku našeg istočnog suseda sa približno istim brojem stanovnika, planirano da do 2011. godine primi ukupno iz fondova Unije oko 9,362 milijardi evra što je čitavih sedam puta više od sredstava planiranih za Srbiju.

Sa koliko ozbiljnosti je zvanični Beograd bio pristupio ubrzanju procesa evropskih integracija govori i činjenica da je u decembru 2007. godine Vlada Srbije donela odluku o izradi Nacionalnog programa za

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

integraciju Srbije u EU (NPI).⁹ NPI treba da bude izrađen po ugledu na Nacionalne programe za usvajanje komunitarnog prava, koje su države kandidati za članstvo u EU u obavezi da pripreme.

Naime, sa jedne strane se htelo videti da li je Srbija spremna da prihvati dvadeset dve hiljade evropskih propisa raspodeljenih u trideset pet poglavlja (ne zato jer nas EU na to tera, već zato što smatramo da tako možemo unaprediti sve oblasti društva- ekonomiju, nauku, obrazovanje, ekologiju...), a sa druge strane da se pokaže istinska volja Srbije za objedinjavanjem svih strateških dokumenata i akcionih planova u vezi evropskih integracija. Predviđeno je da ovaj program bude spreman za usvajanje od strane Vlade Srbije do kraja 2008. godine.

Današnja politička, ekonomska i bezbedonosna pozicija Srbije je i više nego kompleksna. U mesecima koji dolaze nova politička elita, formirana nakon parlamentarnih izbora je na jednom od najvećih iskušenja novije srpske istorije. Dva su glavna zadatka nove Vlade, borba za očuvanje celovitosti Srbije i jačanje evropske budućnosti. Koliko god ova dva cilja bila u koliziji, oni ipak uživaju većinsku podršku birača u Srbiji.

Ono što je prema mišljenju autora u ovom trenutku najracionalnije i što treba da bude smernica budućih političkih odluka u Srbiji koje će naravno implicirati i ekonomski boljitak jeste politika »evrorealizma«.¹⁰

Neophodno je očuvanje pristojnih odnosa sa EU, maksimalna eksploatacija potpisanih trgovinskih ugovora, pokušati da se još više privuku strane investicije iz SAD i članica EU, razdvojiti koliko je moguće politiku od ekonomije i istoj dati primat.¹¹

Paralelno, treba intezivirati slobodnu trgovinu sa Rusijom, afirmisati status vojne neutralnosti koja se u istoriji na ovim prostorima pokazala kao dobra formula i težiti ka ispunjenju tehničkih uslova dobijanja statusa kandidata za članstvo u EU.

Ono samo po sebi ne treba da bude vrhovni cilj razvojne strategije, već snažan instrument da se kroz dinamičan i održiv razvoj promoviše efikasna tržišna privreda koja će privući investicije, smanjiti nezaposlenost, povećati proizvodnju i izvoz, a samim tim i blagostanje svih naših građana.

⁹ www.seio.sr.gov.yu

¹⁰ Teokarević dr Jovan, 2008., s. 3

¹¹ Gligorov, dr Vladimir. (2008.), s. 4

Onog časa kada nacionalni dohodak po glavi stanovnika sa sadašnjih 3000 \$ bude udvostručen ili utrostručen i pitanje članstva u Uniji neće biti toliko aktuelno. Do tog trenutka nam predstoji velika borba.

7. Zaključak

Evropska unija kao najuspešnja ekonomska regionalna integracija u svetu je u poslednje četiri godine gotovo udvostručila broj članica. Iako je proces poslednjeg i pretposlednjeg proširenja uglavnom bio usmeren ka Centralnoj i Istočnoj Evropi, odnosno bivšim socijalističkim zemljama, sa nasledenim problemima ekonomske nerazvijenosti, najnovija istraživanja Evropske komisije su pokazala pozitivne ekonomske performanse integracije na sve članice Unije.

I novim budžetom Unije za obračunski period od 2007–2013. godine gro sredstava će se investirati u razvoj poljoprivredne proizvodnje, regionalnu pomoć, kao i smanjivanju jaza između razvijenih i novopridošlih članica. Privremena institucionalna kriza Unije, izazvana »francuskim« i »holandskim« odbacivanjem Ustava od 2005. godine, prevaziđena je potpisivanjem novog, reformskog, Lisabonskog ugovora koji tek treba da obezbedi nastavak procesa proširenja iste i stvaranja jedinstvenog prostora zajednice evropskih naroda.

Unatoč brojnim poteškoćama i problemima sa kojima se Unija suočava i kojih će u budućnosti sa daljim proširenjima biti još više, ideja zajedničkog evropskog projekta promovisana, i kroz reformski, Lisabonski ugovor opstaje, ima perspektivu u godinama i decenijama koje dolaze, i tek treba da u potpunosti afirmiše vrednosti za koje se Unija zalaže od svog osnivanja; mir, sloboda, jednakost, razvoj demokratije, vladavina prava i bolji život svih njenih građana.

Kada je u pitanju integracija naše zemlje u EU, mora se priznati da su brojni naponi u vidu izrade Nacionalnog programa za integraciju, usaglašavanja zakona sa komunitarnim pravom, privođenja kraju saradnje sa Haškim tribunalom, ozbiljno dovedeni u pitanje nakon proglašenja Kosovske nezavisnosti.

Izlaz iz sadašnje pat pozicije nova srpska vlada moraće da traži kroz paralelno inteziviranje ekonomske i trgovinske saradnje, kako sa članicama Unije i SAD s jedne strane, tako i sa unapređenjem političke i ekonomske povezanosti sa Rusijom, ne odričući se Kosovske realnosti, ali i mobilizacijom svih raspoloživih kapaciteta za dobijanje statusa kandidata za pristupanje u EU.

Evropska unija i šanse Srbije za integracijom

Status kandidata sam po sebi ne treba da bude vrhovni cilj razvojne strategije, već snažan instrument i katalizator procesa, da se kroz dinamičan i održiv razvoj promoviše efikasna tržišna privreda koja će privući investicije, smanjiti nezaposlenost, povećati proizvodnju i izvoz, a samim tim i blagostanje svih naših građana.

Literatura

1. Jović, dr Dejan (2008), Nezavisnost Kosova i Balkan, Evropski forum, br. 01-02, s. 4, Beograd
2. Gligorov, dr Vladimir (2008), Stabilno tržište, efikasna privreda, više investicija, Vreme, br. 3, s. 4, Beograd
3. Teokarević, dr Jovan (2008), Nezavisnost Kosova i evropska opcija u Srbiji, Evropski forum, br. 01-02, s. 3, Beograd
4. www.becei.org
5. www.openeurope.org.uk.
6. www.europa.org.yu
7. www.cer.org.uk.

EUROPEAN UNION AND SERBIAN CHANCES FOR INTEGRATION

Abstract: This paper presents main characteristics and perspectives of European Union development, as well as economic consequences of the most recent enlargements. Qualitative analysis of the issue of participation in the joint EU budget is also contained herein, which has always been the subject of a dispute among its member states. The emphasis is placed on the structure of income and expenditure of the joint fund in Brussels, as well as the fact that the richest countries, first of all the Netherlands and France, dissatisfied with the amount of their incoming payments, have rejected the new EU constitution in a referendum. The resulting institutional crisis is being solved by new, reforming Treaty of Lisbon. The chances of Serbia to strengthen its European perspective are also pointed out, in the light of declaration of Kosovo's independence, stabilization and association agreement which still waits to be signed and very unforeseeable political orientation of new Serbian political elite after the parliamentary elections in May.

Key words: European Union, joint budget, Treaty of Lisbon, perspectives of development, Serbia.